

Mari Paattimäki

MENTALISAATION TOTEUTUMINEN MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITON SATAKUNNAN PIIRIN SOSIAALINEN
SIRKUS- PILOTTIHANKKEESSA

Sosiaalialan koulutusohjelma
2017

MENTALISAATION TOTEUTUMINEN MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITON SATAKUNNAN PIIRIN SOSIAALINEN SIRKUS-
PILOTTIHANKKEESSA

Paattimäki, Mari
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosionomin koulutusohjelma
Maaliskuu 20
Ohjaaja: Pamppunen, Seppo
Sivumäärä: 37
Liitteitä: 3

Asiasanat: Mentalisaatio, Kiintymyssuhde, Sosiaalinen sirkus, Vuorovaikutus, Vanhemmuudentuki

---

Opinnäytetyössäni tutkittiin Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Satakunnan piirin ja Satasirkus ry:n yhteistyössä toteuttaman sosiaalisen sirkus -pilottihankkeen vaikutuksia. Työssä tutkittiin, vaikuttaako sosiaalinen sirkuskerho vanhempien mentalisaatiokykyyn. Toisena tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa perheiden halua ja mielenkiintoa tämänkaltaisen työmenetelmän jatkamiselle.

Tutkimusmenetelmänä oli yhdistelmä kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Kohderyhmänä olivat sosiaaliseen sirkuskerhoon osallistuneet perheet ja tarkemmin sirkusryhmiin osallistuneet vanhemmat. Aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella. Lomakkeita lähetettiin jokaiselle osallistuneelle vanhemmalle, jotka olivat luovuttaneet sähköpostiosoitteensa. Sähköiset kyselyt lähtivät ensin MLL Satakunnanpiirin toimistolle, josta ne lähetettiin edelleen osallistujille tietosuojaa kunnioittaen. Varmaksi ei tiedetä, kuinka monta vanhempaa kysely saavutti. Vastauksia saatiin neljältä vanhemmalta.

Tulosten perusteella sosiaalinen sirkus oli positiivinen kokemus kaikille siihen osallistuneille. Vanhemmat kokivat saaneensa kaivattua yhteistä aikaa lapsen/lasten kanssa toiminnassa, jossa onnistumisen kokemukset olivat taattuina. Monet kokivat myös sirkuskerhon jälkeen ymmärtävänsä lastaan/lapsiaan paremmin. Vastanneet olivat myös halukkaita mahdollisesti jatkamaan sosiaalista sirkusta ja jopa toivoivat sille jatkoa.

Tulosten mukaan sosiaalinen sirkus toimii vanhemmuutta tukevana toimintana. Vaikutukset mentalisaatiokykyyn olivat tulkinnallisia, mutta niitä oli havaittavissa. Asiasta olisi hyvä tehdä enemmän ja laadukkaampaa tutkimusta.

REALIZATION OF MENTALIZATION IN SOCIAL CIRCUS PILOT PROJECT OF MANNERHEIM LEAGUE FOR CHILD WELFARE SATAKUNTA DISTRICT

Paattimäki, Mari

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in in studies of Bachelor of social services

March 2017

Supervisor: Pamppunen, Seppo

Number of pages: 37

Appendices: 3

Keywords: Mentalization, Attachment relationship, Social circus, Interaction, Support for parenting

---

In my thesis I studied the effects of the social circus pilot project carried out by cooperation of the Mannerheim League for Child Welfare (MLCW) Satakunta district and Satasirkus ry. The thesis studies does the social circus affect parents mentalization abilities. Another aim of the study was to identify do the families want to and are they interested in the continuation of this kind of working method.

The research method was a combination of quantitative and qualitative research methods. The target group was the families who participated in the social circus and in more detail the participated parents. The data was collected with an electronic questionnaire. The questionnaire was sent to every parent that participated and who had released the e-mail address. Electrical queries first went to MLCW Satakunta district office, where they were further sent to participants with respect to data protection. It is not known for sure how many parents the query reached. Replies were received from four parents.

Based on the results social circus was a very positive experience for all the participants. Parents felt that they received some much-needed time together with their child / children in an activity, which was guaranteed with the experience of success. Many felt that after the circus meeting they understood their child / children better. The respondents were also willing to continue on social circus meetings, and even hoped for a sequel.

The results show that social circus acts as a supportive parenting activity. The effects of mentalisation were interpretative but noticeable. It would be good to do more and better quality research about this subject.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	MENTALISAATIO	6
2.1	Määritelmä	6
2.1.1	Mentalisaation merkitys yksilön kehitykselle	7
2.2	Kiintymyssuhdeteoria	9
2.2.1	Kiintymyssuhdemallit.....	10
3	VANHEMMAN MENTALISAATIOKYKY	12
3.1	Vanhemmuuden tuki.....	13
3.1.1	Resilienssi	14
3.1.2	Lapsen tunnetilan saavuttaminen	14
4	SOSIAALINEN SIRKUS	16
4.1	Mitä on sosiaalinen sirkus?.....	17
4.2	Sirkus perheiden kanssa.....	18
4.3	Oma kokemus sosiaalisesta sirkuksesta.....	19
5	SOSIAALINEN SIRKUS- PILOTTIHANKKEEN YHTEISTYÖKUMPPANIT	20
5.1	Mannerheimin lastensuojeluliitto.....	20
5.1.1	MLL:n arvot ja periaatteet.....	21
5.2	Satasirkus ry.....	22
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	23
6.1	Opinnäytetyön lähtökohdat ja tavoitteet	23
6.2	Menetelmälliset lähtökohdat.....	24
6.3	Aineiston kerääminen	25
6.4	Analysointi.....	26
6.5	Tutkimuksen eettisyys	27
6.5.1	Anonymisointi	28
7	TULOKSET	29
8	POHDINTA.....	31
	LÄHTEET.....	35
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Lapsuuden sanotaan olevan elämän tärkeintä aikaa. Varhaisella vuorovaikutuksella on suuri merkitys lapsen kehittymiselle ja hänen elämänsä turvaamiselle. Vanhemmat tarvitsevat paljon tukea ja apua tähän tärkeään tehtävään. Vanhemmille on tarjolla paljon eri tahojen järjestämiä vanhemmuutta tukevia toimintoja. Neuvolat ja koulut muun muassa jakavat tietoa näistä toiminnoista ja niiden järjestäjistä, jotta jokaiselle perheelle löytyisi juuri sitä tukea ja apua, jota juuri he tarvitsevat. Tällaisia toimintoja pyritään kehittämään ja tarjoamaan laajemmin ja monipuolisemmin, jotta jokaisella perheellä olisi samat mahdollisuudet ja keinot saada tietoa, tukea ja apua omaan kasvatustehtäväänsä ja oppimiskykyynsä soveltuvilla tavoilla.

Opinnäytetyöni tutkimusmetodina käytetään menetelmällistä triangulaatiota. Työn aihe on saatu Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piiriltä. MLL ja Satasirkus ry järjestivät sosiaalinen sirkus-pilottihankkeen syksyllä 2016, jonka vaikutusta tämän opinnäytetyön on tarkoitus käsitellä. Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää mentalisaation toteutumista sosiaalisessa sirkuksessa ja näin ollen kartoittaa hyötyjä jatkaa Satasirkus ry:n ja MLL Satakunnan piirin yhteistyötä osana Satakunnan piirin toimintoja. Samasta aiheesta on tehty aikaisempikin opinnäytetyö, joka keskittyi enemmän toiminnalliseen toteuttamiseen, mutta jotkin osiot ovat yhteneväisiä, kuten teoreettiset viitekehykset isolta osin.

Opinnäytetyöni käynnistyy omasta osallistumisestani sosiaaliseen sirkuskerhoon, jotta saan omakohtaista kokemusta, mitä sosiaalinen sirkus on. Tänä aikana on suunnittelun alla palautekyselylomake, joka lähetetään osallistujille kuukausi sirkuskerhon päättymisen jälkeen, jotta osallistuvilla vanhemmilla on tarpeeksi aikaa keskittyä havainnoida tapahtuvia muutoksia. Sosiaaliseen sirkukseen osallistuneita vanhempia on yhteensä 12.

2 MENTALISAATIO

2.1 Määritelmä

René Decartes (1637) perusteli olemassa oloaan kyvyllään ajatella sanoen: "Cogito, ergo sum" eli ajattelen siis olen.

Peters Fonagyn johdolla brittiläiset psykoanalyttikot ovat kehittäneet mentalisaatioteoriaa 1990-luvulta lähtien. (Pajulo 2015) Fonagy määritteli artikkelissaan "Thinking about thinking" (Fonagy 1991) mentalisaatiota yksinkertaiseksi kyvyksi pohtia tietoisia ja tiedostamattomia tunteita ja ajatuksia itsessä sekä muissa. Siinä tarkastellaan kykyä tunnistaa ja käsitellä mielellisiä tiloja, kuten tunteita, toiveita ja uskomuksia ja tämän kyvyn kehittymistä. Myöhemmin hän kytki käsitteen mielen teoriaan (theory of mind), jonka ajatuksena on oletus, että toisen yksilön toiminnan tai käytöksen taustalla on motiivi, tavoite tai tunne (Kalland 2014, 28).

Mentalisaatioteoria on muodostunut yhdistämällä ajatuksia mm. psykoanalyttisesta teoriasta, kognitiivisesta psykologiasta ja kiintymyssuhdeteoriasta (Pajulo 2015). Mentalisaatioteorian perusajatus juontaa juurensa Freudin psyykkisen sitoutumisen teoriasta. Psykoanalyttinen perinne näkyy mentalisaatioteoriassa siten, että se kuvaa ja selittää meidän niitäkin puolia, joita emme pysty sanoin kuvailemaan. Teoria on vahvimmillaan tarkastellessaan vuorovaikutuksessa siirtyviä tiedostamattomia viestinnän muotoja, kuten tunteita, joita on joskus vaikea tunnistaa. Mentalisaatioteoria asettuu laajaan viitekehykseen, jossa kehollisia tunteita pidetään alustana, jonka varaan itseymmärryksen kyky vähitellen kehittyy. Mentalisaatiokyvyn ydin on ihmisuhteisiin vaikuttavien sanattomien puolien sietämisessä ja pohtimisessa. Mentalisaatioteorian mukaan itsesäätely eli kyky kokea elämänsä ja itsensä hallittavana kokonaisuutena on jatkuva prosessi elämän alusta asti eikä kerralla saavutettu kehitystehävä (Kauppi & Takalo, 2014 8-22).

Wilfred Ruprecht Bion (1897-1979) ajatteli, ettei ihminen kykene luonnostaan käsittelemään, ajattelemaan tai säätelemään mielen tapahtumia. Hän kehitti säilökyky-käsitteen (container function) kuvaamaan, miten ihminen tarvitsee avukseen toisen

kehittyneemmän mielen oppiakseen itse käsittelemään oman mielensä tapahtumia. Tämä tarkoittaa vanhemman kykyä ottaa vastaan, sietää ja työstää lapsen mieltä omassa mielessään. Vauva tarvitsee toisen mielen, joka kykenee sietämään ja tyyntyttämään hänen erilaisia viestejään. Hoivaajan mieli työstää ja muovaa oman kuvittelukykyänsä avulla vauvan tunteiden ilmaisusta ajatuksia, tunteita, pelkoja ja tarpeita käsiteltävään muotoon (Kauppi & Takalo 2014, 14). Mentalisaatio sisältää kyvyn kuvitella ja on siten vahvasti myös luovuuden taustalla (Pajulo 2015). Vähitellen, tyyntymisen ja hoivatuksi tulemisen kokemusten ollessa riittäviä, lapsen mieli kasvaa sietämään oman kokemuksensa sekä erillisyyttä ja toisen poissaoloa. Kyky sietää oma mielensä on perusta sille, jotta voi oman mielen keinoin ajatella ja kuvitella sitä, mikä ei ole läsnä. Sitä, mitä ei voi sietää, ei voi ajatella eikä pohtia (Bion 1967, Kauppi & Takalo 2014, 14-15). Tutkimusnäyttö on osoittanut vanhempien mentalisaatiokyvyn vahvistumisen parantavan koko perheen hyvinvointia (Viinikka, Sourander & Oksanen 2014, 121).

2.1.1 Mentalisaation merkitys yksilön kehitykselle

Alle puolen vuoden ikäinen vauva ei vielä kykene erottamaan kahden mielen erillisyyttä eikä ulkoista ja sisäistä todellisuutta. Kiukkuisena vauva siis kokee muidenkin olevan kiukkuisia. Tämän ikäisellä on kuitenkin jo alkavia kykyjä havainnoida muiden aikomuksia. Hän etsii merkkejä muiden ihmisten tunneilmaisusta osatakseen itse reagoida uuteen tilanteeseen. Esimerkiksi vieraan lähestyessä vauva kurkistaa äidin ilmettä. Äidin hymyillessä vauvakin alkaa hymyillä ja ottaa kontaktia vieraaseen. (Pajulo 2015) Noin 2-3 vuoden iässä lapsi alkaa ymmärtää, ettei kaikki ole välttämättä sitä, miltä näyttää. Kissaksi maalattu kivi on edelleen kivi (Larmo 2010).

Nykykäsityksen mukaan järki ei toimi täysipainoisesti ilman tunteita ja kykyämme ymmärtää niiden viestejä. Kyky pohtia, harkita ja tehdä tulkintoja todellisuudesta toimii kiinteässä yhteydessä tunteisiimme. Tunteet ovat elämäkokemuksen ydintä kuten myös niiden aiheuttama kipu ja käsittämättömyys. Emme itse ymmärrä niitä ja tarvitsemme toisia ihmisiä niiden merkityksen oppimiseen. Tunteita jakamalla ja ymmärtämällä niin itsessä kuin muissakin koemme yhteyttä, tulemme lohdutetuiksi

ja löydämme ratkaisua ristiriidoista ja vaikeuksista toipumiseen (Kauppi & Takalo 2014 14-15).

Lastenlääkäri ja psykoanalytikko Winnicottin mukaan aidon itsekokemuksen juuret ovat varhaiskehityksen vuorovaikutuksessa. Kannattelevassa, vastavuoroisessa suhteessa vanhempi tavoittelee, tulkitsee ja tulee kuvanneeksi reaktioillaan vauvalle vauvan kokemuksia. Yhteisen psyykkisen läsnäolon ollessa riittävän sensitiivistä, sallivaa ja vauvan tarpeisiin vastaavaa, vauva sisäistää itsestään samanlaisen käsityksen. Nämä mielikuvat toimivat perustavina käsityksinä itsestä ja muista (Kauppi & Takalo 2014, 15).

Vieras itsekokemus kuvaa lapsen vääristynyttä ja outoa kuvaa itsestään. Se muodostuu silloin kun vanhemman tunteet eivät syystä tai toisesta vastaa vauvan tarpeita ja tunteita ja vauva joutuu käyttämään vieraita, painostavia, torjuvia tai muuten epäsovia reaktioita itsensä ymmärtämiseen. Tällaiset vieraalla tavalla peilatut vastaukset jäävät usein tunnistamattomaan muotoon ja saattavat johtaa omien aitojen tarpeiden sivuuttamiseen, jotta mahdollinen yhteys toiseen ihmiseen voidaan taata. Tunnistamattomat osiot heräävät erityisesti läheisyyden tarpeen yhteydessä, koska suhteissa heräävät myös voimakkaimmat tunnekokemukset. Tällaiset ymmärrystä vaille jääneet osat jäävät osaksi vuorovaikutusta. Nämä osat ovat kuitenkin myös normaalia mielen toimintaa, koska mieleemme ei ole yhtenäinen ja mukamme kulkee myös kehittymättömämpiä puolia. Ymmärrystä vaille jääneet osiot vääristävät tarpeiden ja tunteiden kokemista. Ahdistavat ja vieraat kokemukset heijastetaan toisen ominaisuusiksi tai aikomuksiksi. Ilmiötä, jossa huomaamatta siirretään oma ahdistus toisen kannettavaksi kutsutaan projektioksi tai projektiiviseksi identifikaatioksi. Mentalisaatioteorian näkökulmasta kyky kuvitella toisen mieltä on aina aktiivinen, mutta tunteiden ollessa kivuliaita tai ahdistavia, vääristävät ne havainnot siitä, miten toisen mieltä käsittää (Kauppi & Takalo 2014, 15-16).

"Ilman mentalisaatiokykyä ihminen on kyvytön ennakoimaan omia ja toisen reaktioita eri tilanteissa ja säätämään omia tunnetilojaan. Puutteellinen mentalisaatiokyky tekee elämän arvaamattomaksi ja hillittömäksi. Se on yhteydessä epävakaaseen persoonallisuuteen ja myös moniin muihin psyykkisiin ja neuropsykiatrisiin häiriöihin" (Larmo 2010).

2.2 Kiintymyssuhdeteoria

"Se, mitä minä mukavuussyistä kutsun kiintymyssuhdeteoriaksi edustaa erästä tapaa käsitteellistää inhimillisten olentojen taipumus muodostaa vahvoja tunnesiteitä erityisiin toisiin ja selittää tunneperäisen kärsimyksen ja persoonallisuushäiriöiden moninaisia muotoja, joita ovat muun muassa ahdistus, viha, masentuneisuus ja tunteellinen etäännyminen ja jotka syntyvät tahdonvastaisen eron ja menetyksen tuloksena" (Bowlby 1979, Hautamäki 2001, 17-18).

Kiintymyssuhdeteoria perustuu psykiatri ja psykoanalyttikko John Bowlbyn (1907-1990) ajatuksiin ja tutkimuksiin. Hän kehitti mielen kehityksen tutkimusta suuntaan, joissa ilmiöitä voisi havaita empiirisesti ulkoisesta käyttäytymisestä (Kauppi & Takalo 2014, 17).

Ihmislapsi syntyy avuttomana ja kehittyy vasta vähitellen kulttuurisen omaksumisprosessin kautta yksilöksi ja yhteiskunnan jäseneksi. Ihmislapsen eloonjääminen ja socialisaatio edellyttävät pitkäaikaista kiinnittymistä ja kiintymistä hoivaajaansa. (Hautamäki 2001, 19). Kallandin mukaan hyvissä olosuhteissa lapsi ensin kiinnittyy ja ajanoloon kiintyy hoivaajaansa. Kiinnittyminen on sukua eläinkunnan leimautumiselle, joka laukeaa hyvin vähäisistä ärsykkeistä. Vauvalla kutsuhuuto on itku, joka on äidin kannalta tärkeä hoivaa laukaiseva tekijä. Vauva kiinnittyy aina hoivaajaansa jollakin tavalla, vaikka hoiva olisi puutteellista tai vauva tulisi kaltoinkohdeksi tai jopa pahoinpidellyksi. Vauvalla ei ole vaihtoehtoja, koska huonokin hoiva auttaa pysymään hengissä (Sinkkonen 2001, 29-33).

Kiintymyssuhdeteoriaa on luonnehdittu tunteiden säätelyn teoriaksi. Tunteiden, motivaation ja läheisyyden säätelyssä äidin ja vauvan aivot "keskustelevat". Näistä sekuntien mittaisista hetkistä syntyy yleistyksiä, prototyyppisiä eli representaatioita. Representaatiot yhdistyvät suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja muodostavat pieniä vuorovaikutustapahtumien käsikirjoituksia tai skenaarioita. Tämän jälkeen seuraavalla tasolla representaatiot sulautuvat sisäisiksi työskentelymalleiksi. Ne ovat mielen tietoisia ja tiedostamattomia mielikuvia maailmasta ja omasta itsestä siinä maailmassa. Sisäisten työskentelymallien avulla lapsi havainnoi ja ennakoii tapahtumia ja näiden avulla rakentaa tulevaisuuttaan. Jäsentyneet, turvallisuutta ja hoivaa sisältävät

työskentelymallit tuovat mielekkyyttä ja ennakoitavuutta maailmaan (Sinkkonen 2001, 37).

Mary Ainsworth tutkijaryhmineen on kehittänyt vierastilanteeksi kutsutun menetelmän (infant strange situation) tutkiakseen yksilöllisiä eroja, joita ilmenee yksivuotiaiden kiintymyssuhteessa äitiin. Yksivuotias lapsi rekisteröi, säilöö ja palauttaa tietoa ensisijaisesti proseduraalisen muistin keinoin eli toistuvina käyttäytymismalleina. Yksivuotiaan itseensä ja kiintymyksen kohteena olevaan henkilöön liittyviä odotuksia tutkitaan tarkkailemalla lapsen käyttäytymistä ja toimintoja eli keskittymällä tarkastelemalla proseduraalisen muistin tasoa. Menetelmällä siis havainnoidaan ja eritellään, miten lapsi käyttää äitiään turvana, kun hänen stressiään lisätään. Erittely tapahtuu tarkasti havainnoitujen käyttäytymisseurantojen pohjalta.

Ainsworth seuraa Bowlbyn jalanjalkia nostaessaan esille ensisijaisen hoitajan sensitiivisyyden merkityksen lapselle turvallisen kiintymyssuhteen kehittymiselle. Tämä tarkoittaa ensisijaisen hoitajan kykyä reagoida lapsen tarpeisiin nopeasti, johdonmukaisesti ja lapsen tarpeisiin sopivasti. (Hautamäki 2001, 35-38)

2.2.1 Kiintymyssuhdemallit

Turvallisessa kiintymyssuhteessa hoivaaja reagoi sensitiivisesti ja oikeaan aikaan lapsen tarpeisiin olivat ne sitten fyysisiä, psyykkisiä tai sosiaalisia. Turvallisuus syntyy siitä, kun vauva kokee toiveensa ymmärretyiksi ja tarpeisiinsa tulevan vastatuksi riittävän oikealla tavalla ja lapsi jopa olettaa näin tapahtuvan. Elämä on tällöin hallittavissa ja eletävissä luottavaisin mielin. Olennaista turvallisessa kiintymyssuhteessa on, että lapsi voi ilmaista erilaisia perustunteita (suuttumus, ilo, pelko, nautinto), joiden käsittelemisessä häntä myös tuetaan. Hoitaja on kiinnostunut siitä, mitkä asiat lapsi kokee tärkeiksi ja missä asioissa tämä kokee tarvitsevansa apua. Lapsella on tilaa ilmaista itseään, mutta samalla hoitava aikuinen osaa laittaa hänelle turvallisia rajoja tuomitsematta hänen toimintaansa rajoitustilanteessa. Lapsi oppii arvostamaan ja näyttämään tarpeitaan. Hoivan ja huolenpidon ansiosta lapsi alkaa pitämään itseään rakastettavana ja ympäristöään turvallisena. Rakastetuksi tulemisen tunne auttaa pitämään muitakin rakastettavina. Tällaisessa kiintymyssuhteessa elänyt kykenee an-

tamaan ja vastaanottamaan rakkautta ja selviää helpommin kriisitilanteista aikuisena (Tapio, Seppänen, Hyppönen, Janhunen, Prusila, Salo, Toivanen & Vilén 2010, 102-105).

Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsi oppii, ettei hänen tunteillaan ja tarpeillaan ole merkitystä, koska aikuinen ei ole saatavilla, ei reagoi tai ei osaa reagoida niihin. Aikuinen ei välttämättä tunnista lapsen tarpeita ja siksi on reagoimatta niihin tai jättää jopa tietoisesti vastaamatta niihin. Tämä voi näyttäytyä hiljaisena ja passiivisena lapsen tarpeiden ohittamisena tai aktiivisena puuttumisena ja kontrolloimisena, kun lapsi vaatii aikuisen mielestä liikaa tai näyttää vaikeita tunteita. Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsen toimintaa määrittää syy-seurausoletus. Lapsi toimii siis tavalla, jolla parhaiten saa aikuisen hyväksynnän, kuten esim. olemalla kiltti, ahkera, hymyilevä jne. Lapsen tunteet jäävät monesti sivuun ja hän kokee helposti epäonnistuvansa ja syyllistää itseään, jos joutuu apua pyytämällä vaivaamaan aikuista. Tunteita on kuitenkin vaikea kieltää loputtomasti ja siksi monesti välttelevässä kiintymyssuhteessa oleva lapsi muuttuu aikuisen mielestä kiltistä vaikeaksi, kun hän alkaa purkamaan kasautuneita tunteita raivoamalla, itkemällä ja uhmaamalla rajoja. Välttelevässä kiintymyssuhteen omaksunut aikuinen kokee vaikeuksia osoittaa ja vastaanottaa rakkautta. Hänellä saattaa olla kuvitelmia rakkaudesta ja haaveita, joissa joku ymmärtää häntä ilman sanoja ja miten hän pärjää yksin ilman kenenkään apua. Toiselle antautuminen ja toiseen luottaminen on vaikeaa ja omassa vanhemmuudessaan tällainen aikuinen pettyy itseensä helposti (Tapio ym. 2010, 105-106).

Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa aikuinen on reaktioissaan epäjohdonmukainen ja ennustamaton. Tämä voi johtua päihteiden käytöstä, terveysongelmista, elämäntilanteen vaihteluista tai siitä, ettei aikuinen tiedä, miten olla lapsen kanssa. Lapsi ei kykene tällöin ennakoimaan aikuisen reaktiota hänen tarpeisiinsa, joten hän ei myöskään tiedä, millainen hänen itsensä pitäisi olla. Tällaisessa kiintymyssuhteessa korostuvat liioitellut ja vääristyneet tunteet. Lapsi osoittaa tunteitaan korostuneesti saadakseen vastaavuutta. Lapsi osoittaa positiivisia tunteita liioitellusti tai vuorostaan kiuuttelee, vaatii tai huutaa, koska hänen kokemuksensa mukaan vain voimakkailla ilmaisuilla saa vastausta omiin tarpeisiinsa. Ympäröivä maailma on lapselle arvaamaton ja ennakoimaton. Aikuisena ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa kasvanut vetoaa myöhemmikin voimakkaasti tunteisiin ja kokee arvottomuutta ilman muiden ih-

misten hyväksyntää. Tällöin ihmistä ohjaavat enemmän tunteet kuin järki ja pahimassa tapauksessa ihminen eksyy epäterveeseen parisuhteeseen vain siksi, että siinä liioitellut tunteet ovat sallittuja (Tapio ym. 2010, 106-108).

Kaoottinen/hajaantunut kiintymyssuhde syntyy kaoottisessa ympäristössä, johon liittyy usein aikuisten ennakoimatonta ja arvaamatonta käytöstä sekä myös lapsen perushoidon laiminlyöntiä ja pelkoa. Lapsen elämä on toistuvasti traumaattista. Lapsen tarpeiden ja tunteiden ilmaiseminen altistaa hänet useasti hyväksikäytölle ja/tai huonolle kohtelulle. Kaoottisessa kiintymyssuhteessa lapsi joutuu kärsimään ja kokemaan kipua niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. Kokemuksen myötä lapsi oppii pitämään tarpeensa ja tunteensa sisällään ja pärjäämään itse. Hänelle ei muodostu käsitystä tunteiden terveestä ilmaisusta, vastavuoroisesta vuorovaikutuksesta eikä koke-musta toisten kanssa kommunikoinnista. Kaoottisessa kiintymyssuhteessa lapsen maailmalla on kaikilla tavoilla turvaton ja koko olemassa olo koostuu taistelusta. Hän ei uskalla luottaa toisiin ihmisiin vaan suhteessa näihin toimii manipulatiivisesti, arvaamattomasti ja varautuneesti. Lapsen tunnemaailma on kaoottinen ja hänen on vaikea muodostaa kuvaa itsestään yksilönä tai itsestä suhteessa muihin. Hän voi hakea lohtua keneltä tahansa vieraalta ihmiseltä. Lapsen kehityksen näkökulmasta kaoottinen kiintymyssuhde on aina vaarallinen. Varhainen tuen saanti ja riittävä terapeutin hoito on ainoa keino, jotta kaoottisessa kiintymyssuhteessa elävä voi ylipäättänsä kasvaa psyykeltään sellaiseksi, että hän kykenee luomaan kuvaa itsestään ja oppimaan rakastamaan itseään ja muita (Tapio ym. 2010, 108-110).

3 VANHEMMAN MENTALISAATIOKYKY

"Vanhemmuudessa mentalisaatiokyky tarkoittaa kykyä pohtia lapsensa kokemuksia, tarpeita, ajatuksia ja tunteita erilaisissa arkipäivän tilanteissa sekä sitä, miten ne ovat yhteydessä omiin kokemuksiin vuorovaikutussuhteessa. Erityisen tärkeä näyttäisi olevan vanhemman kiinnostus lapsen mielenliikkeissä" (Fonagy ym. 2012, Kalland 2014, 30).

Vanhemman mentalisaatiokyky alkaa jo raskausajasta. Vanhempi alkaa kehittämään mielikuvia vauvasta, jotka vahvistuvat raskauden edetessä. Alkuvaiheessa äiti kokee sikiön osaksi omaa itseään, mutta liikkeiden tuntemisen myötä alkaa muodostua käsitys erillisyydestä. Vanhemmuuden ydintehtävä on ymmärtää ja tavoittaa, että lapsi on erillinen itsestä, mutta samalla yhteydessä vanhempaansa. Lapsi on itsenäinen yksilö ainutkertaisine kokemuksineen, mutta samalla hänen kokemuksensa ovat yhteydessä hoivaavan vanhemman kokemuksiin.

Vanhemmuuteen liittyy aluksi ennen kaikkea kysymyksiä, mikä mahtaa olla vauvan käyttäytymisen syynä, mitä vauva tuntee, mitä vauva tarvitsee hoivaajalta juuri nyt. Tämä on myönteistä uteliaisuutta, mielen avoimuutta ja ponnistelua vauvan kokemusmaailman tavoittamiseksi eli mentalisaatiota. Mentalisaatiokykyyn liittyy myös virheiden sietämistä. Kaikkea ei voi ymmärtää, eikä varmuudella tietää. Avoin mieli on vastaanottavainen ja valmis korjaamaan virheitä. Sensitiivisen vuorovaikutuksen tunnistaminen on vanhemman kyky korjata virheitään ja joustaa tulkinnoissaan. Joustavuus mahdollistaa lapsen tarpeiden ja tunteiden tunnistamisen kokonaisuutena.

Täydellisyyteen ei kuitenkaan tarvitse pyrkiä. (Kalland 2014, 30-31) Lapsen mentalisaatiokyvyn kehittymiselle tärkeitä kokemuksia ovat vanhemman erehtyminen ja tämän kyky korjata väärinymmärrykset. On esitetty, että normaaliin kehittymiseen riittää, jos vanhempi ymmärtää lastaan puolet ajasta. (Puura, Mäntymaa 2014, 64-65). Täydellinen hoivaympäristö olisi siis jopa haitallinen lapsen emotionaaliselle ja sosiaaliselle kehitykselle (Kalland 2014, 31).

3.1 Vanhemmuuden tuki

Vanhemmuutta voidaan tukea monin eri tavoin. Vanhemmat tarvitsevat ohjeistusta perusasioihin, kuten kylvetys ja oikeanlainen ruoka. He tarvitsevat myös tietoa roko- tuksista ja, kuinka suojata lapsi tapaturmilta. Vanhempia voidaan ohjata toimimaan lapsen kanssa oikein erilaisissa ristisiitilanteissa, mutta nämä neuvot ja ohjeistukset perustuvat kuitenkin yleistyksiin.

Tarkoitus on kuitenkin tukea vanhempaa toimimaan sensitiivisesti lapsen kanssa ja tavoittamaan lapsen tunnetilaa ja kokemusta. Vanhemmuutta vahvistavan työn ydin on turvata lapsen kehitys ja kasvu vahvistamalla lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Vuorovaikutuksen laatu on yhteydessä kiintymyssuhteen laatuun, joka on yhteydessä lapsen kehitykseen (Kalland 2014, 26-27).

3.1.1 Resilienssi

Resilienssi on mielen toimintaa, joka mahdollistaa kyvyn yhdistää joustavasti erilaisia, erisuunnista tulevia havaintoja omiin reaktioihin, päämääriin ja tavoitteisiin. (Mäkelä 2014, 169) Aikuisuudessa mentalisaatiokyky on suojaava tekijä edistään resilienssiä eli selviytymistä eri tilanteista ja toipumista vastoinkäymisistä, joka mahdollistaa myönteisen ajattelun tulevasta, jonka on tutkittu puolestaan liittyvän ihmisen hyvinvointiin ja suojaavan mielenterveyttä (Salo & Kalland 2014, 49). Vahvistamalla lapsen ja aikuisen välistä kiintymyssuhdetta pyritään suojaamaan lasta kaltoinkohtelulta ja kehittämään lapsen resilienssiä eli kestävyyttä ja sinnikkyyttä sosiaalisesti stressaavissa tilanteissa (Kalland 2014, 26).

Perheiden hyvinvointia vahvistamalla vahvistetaan myös koko perheen resilienssiä, koska mikä tahansa perhe voi liukua alamäkeen nopeastikin eikä sellaista perhettä olekaan, joka ei tällaista kykyä tarvitsisi. Tutkimuksissa on todettu, että kun kasvu- ja ympäristössä on suojaavia tekijöitä, riski kehityksen ongelmiin pienenee, vaikka olemassa olisi myös vahingoittavia tekijöitä. On todettu myös, että yleisesti yksilön kehitystä tukevat asiat kuten arkirutiinit, ystävyys-suhteet ja koulu-ympäristö, tukevat myös yksilöitä, joiden kasvu-ympäristössä on riskiä (Kalland & von Koskull 2014, 161-162).

3.1.2 Lapsen tunnetilan saavuttaminen

On olennaista, että vauvan kokema hoiva vastaa samanaikaisesti tämän fyysisiin ja emotionaalisiin tarpeisiin. Daniel Stern on tutkimuksissaan osoittanut, että vauvan aistihavainnot ovat kokonaisvaltaisia ja eri aistinaloja ylittäviä. Vauva tunnistaa niin lempeän ja rauhallisen otteen kuin jännittyneen ja epävarmankin. Stern on kehittänyt

käsitteen vitaliteettiaffekti, joka tulee musiikkiterminologiasta, jossa tunteisiin liittyy kategorian lisäksi myös intensiteetti. Tällä tarkoitetaan tunnetilojen yhteensovittamista kokonaisvaltaisen hoivantunteen tuottamiseksi. Vanhempi ilmaisee näitä vitaliteettiaffekteja tiedostamattaan jatkuvasti. (Stern 1985, Kalland 2014, 27) Esimerkiksi, kun vanhempi huomaa vauvan olevan heräämässä, mutta vielä uninen. Hän ensin silittelee vauvan päätä rauhallisesti ja juttelee tälle hiljaisella ja lempeällä äänellä. Sitteen vanhempi nostaa vauvan hitaasti syliinsä, nuuhkaisee tämän päälakea ja jatkaen juttelua (Kalland 2014, 27).

Hyvän mentalisaatiokyvyn omaava vanhempi siis tunnistaa, kuinka nopeilla liikkeillä vauvaa voi käsitellä tai millaisesta kosketuksesta vauva nauttii. Mentalisaatiokykyyn on liitetty vanhemman kyky sopeuttaa omat kineettiset toimintatapansa vauvan tarpeiden mukaiseksi niin, että vauvan kokemat liikkeet, rytmi, aika tuntemukset ja kosketus ovat vauvalle sopivat. Vanhemman mentalisaatiokyky sisältää sekä tiedostamattoman, vaistonvaraisen toiminnan sekä tietoisin toiminnan. Vanhempi osaa myös sanallistaa ja reflektoida nämä toiminnat. Mentalisaatiokyky näkyy vanhemman herkkyytenä havaita lapsen tarpeita ja vastata niihin oikealla tavalla, oikeaan aikaan kyeten korjaamaan mahdolliset hänen ja vauvan väliset ajoittaiset väärymmärrykset. Esimerkiksi, kun vauva itkee sätterissä. Vanhempi ajattelee tämän haluaavan läheisyyttä ja nostaa vauvan syliinsä. Vauva rimpuilee sylissä. Vanhempi muuttaa tulkintaansa ja ajattelee, että ehkä vauva haluaakin lattialle ryömimään ja näin laskee lapsen sitten lattialle (Puura & Mäntymaa 2014, 64).

Vauvan ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tutkija Trevarthen on todennut, että vauvalla on syntymästään asti kyky aistia, miltä hänen tekonsa ja tunteensa näyttävät toisen silmissä. Tämä on niin sanottu kaksinkertainen minä (doubleness of self). Trevarthenin mukaan vauva kokee jo ensimmäisen elinvuotensa aikana "moraalisia tunteita", kuten ylpeyttä ja häpeää. Tästä ominaisuudesta muodostuu leikki ja huumori. Jo kahdeksankuisesta vauvasta voi löytyä taitava humoristi, joka osaa matkia toisia ja pelleillä innostuneen yleisön edessä, jos hänen kanssaan on leikitty (Trevarthen 2013, Kalland 2014, 27).

Ihmisellä on myötäsyntyinen tarve hakeutua muiden seuraan ja solmia emotionaalisia suhteita. On siis ihmiselle luonteenomaista virittäytyä havainnoimaan, millaisia emo-

tionaalisia tarpeita muilla on. Luonteenomaista on myös pyrkiä jakamaan kokemuksia toisten kanssa, miettiä heidän tavoitteitaan ja päämääriään ja mielenliikkeitään. Yhteys toiseen ihmiseen on välttämätöntä yksilön psykologiselle kehitykselle ja hyvinvoinnille sekä psyykkiselle itsesäätelylle. Ihmisen on koettava riittävän usein tunnetilojen yhteensovittamista kehittyäkseen hyvin (Kalland 2014, 27-28).

Mentalisaatioteorian kehittäjien Fonagyn ja Batemanin mukaan toisen tunnetilojen ymmärtäminen ja tavoittelemine ei ole pelkästään luontainen ja myötäsyntyinen taito vaan kehityksellinen saavutus. Yksilön kyky olla myönteisessä yhteydessä toiseen ihmiseen kehittyy varhain ja on yhteydessä varhaisiin huolenpidon ja vastavuoroisuuden kokemuksiin sekä siihen, miten lapsen kehittyvä mieli on tullut peilatuksi emotionaalisesti toisen mielessä (Fonagy, Bateman & Luyten 2012, Kalland 2014, 28).

4 SOSIAALINEN SIRKUS

Suomessa sosiaalinen sirkus on vielä suhteellisen tuntematon, joskin viime vuosikymmenien aikana on tehty monenlaisia projekteja erilaisten ryhmien kanssa. Määrätietoinen sirkuksen soveltaminen työmenetelmänä on kuitenkin vasta alussa. Sirkus voi toimia apuvälineenä erilaisissa ryhmissä tai yksilöillä ikään, sukupuoleen, tuen tarpeeseen tai sosiaaliseen asemaan katsomatta.

Sirkuslajeja on monia (jongleeraus, akrobatia, tasapainolajit, taikuus ja klovneria), joten jokaiselle lahjakkuudelle löytyy sopiva laji. Sirkuksessa juhlietaan yhteisöllisyyttä, erilaisuutta ja erityisyyttä ja kilpailemisen sijaan keskitytäänkin yhdistämään eri taitoja ja lajeja tuottamaan ainutlaatuisia esityksiä ja katsomiselämyksiä.

Sosiaalisen sirkuksen määritelmä voi poiketa eri maissa, koska kenttä on laaja ja kirjava. Sosiaalisen sirkuksen toimintaa voi kohdata Pohjois- ja Etelä-Amerikassa, Australiassa, Euroopassa, Venäjällä, Afrikassa ja Lähi-idässä (Vaikuttavan sirkuksen www-sivut 2014).

4.1 Mitä on sosiaalinen sirkus?

Sosiaalisella sirkuksella tarkoitetaan sirkusopetusta, jossa sirkus toimii välineenä uuden oppimiseen. Sosiaalinen sirkus opettaa itsenäisyyttä, parantaa itseluottamusta, antaa työkaluja sosiaaliseen kanssakäymiseen, murtaa ennakkoluuloja, opettaa iloa ja elämönhallintataitoja (Vaikuttavan sirkuksen www-sivut, 2014).

Ihmiset tarvitsevat usein tukea erilaisissa elämänsä vaiheissa ja tilanteissa. Ongelmia voi olla sosiaalisessa kanssakäymisessä, motoriikassa tai vaikka elämänilon hiipuminen. Sirkustoiminta on monipuolinen tukea tarvitsevien auttamiseksi, hyvinvoinnin lisäämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Monesti sirkustoiminnan positiiviset vaikutukset näkyvät heti harjoituksissa tai välittömästi niiden jälkeen. Hyödyt kantautuvat pitkälle arkielämäntilanteisiin ja opitut taidot voivat auttaa ihmistä isojenkin haasteiden yli (Sorin sirkuksen www-sivut 2017).

Tutkimuksen mukaan voidaan todeta, "että sosiaalinen sirkus tarjoaa monia hyviä välineitä sosiaaliseen kuntoutukseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn, sillä se vastaa yhtäaikaisesti asiakkaiden moniin eri tarpeisiin:

1. Sosiaalinen sirkus tuottaa hyviä kokemuksia ryhmässä toimimisesta, toisten ihmisten kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta myönteisessä ilmapiirissä.
2. Sosiaalisessa sirkuksessa mahdollistetaan epäonnistuminen ilman kasvojen menetystä ja huonommuuden kokemusta, sillä toiminnassa jokainen väistämättä epäonnistuu välillä. Tämä luo toimintaan välittömyyden ilmapiiriä ja mahdollistaa hyväksytyksi tulemisen kokemuksen.
3. Ryhmässä vallitseva välitön ilmapiiri ja ammattitaitoisen sirkusohjaajan kannustava ohjaustyö kehittävät osallistujien sinnikkyyttä ja mahdollistavat toistuvan uudeleen yrittämisen. Toistuva harjoittelu lisää oppimisen mahdollisuuksia ja oppiminen tuottaa onnistumisen elämyksiä. Näin sosiaalisessa sirkuksessa rakentuu itseään ruokkiva onnistumisen kehä.

4. Sirkus tarjoaa monipuolisesti erilaisia ja eritasoisia harjoitteita ja temppuja, joista jokainen voi löytää itselleen sopivia.

5. Sirkustemput ovat näyttäviä ja tuottavat esteettisiä elämyksiä. Osallistujien harjoittelumotivaatiota lisää se, että esteettisten, rohkeutta ja taitoa vaativien temppujen taitaja saa helposti osaamisestaan ja taidonnäytteistään ansaittua positiivista huomiota ja sosiaalista arvostusta (Kekäläinen, Kakko, Yrjönen, Kinnunen & Lidman 2013, 17)."

4.2 Sirkus perheiden kanssa

Vaikuttava sirkus- hankkeen aikana vuosina 2011-2014 järjestettiin sirkusopetusta kuudessa eri osatoteuttajasirkuksessa. Sosiaalinen sirkus tuotiin yhdeksi välineeksi perheitä tukevaan työhön ja se löysi hyvin paikkansa palvelukokonaisuudessa.

Työntekijöiden havaintojen mukaan sirkus tuottaa paljon iloa lasten ja vanhempien arkeen. Perheet saavat hauskaa yhteistä tekemistä, jonka kautta opitaan yhteistä toimimista. Sirkuksessa erityisen hyvää on onnistumisen ilo. Epäonnistumiset eivät olekaan epäonnistumisia, koska keskeisintä on yhdessä tekeminen. Sirkus kehittää perheiden sisäistä vuorovaikutusta, kun vanhemmat oppivat puhumaan lapsilleen lämpimän opastavasti ja kannustavasti selittäen, eikä vain lyhyesti töksäytellen.

Vanhemmille tekee hyvää nähdä lasten riemua heidän kokeillessaan ja oppiessaan uusia asioita. Sirkusharrastus lisää vanhempien tottumusta ja varmuutta käsitellä ja touhuta pienten lastensa kanssa. Vanhemmat oppivat huomaamaan, etteivät lapset mene rikki, sillä turvallisuudesta on myös huolehdittu. Sirkus vahvistaa vanhempien käsitystä lastensa kyvyistä (Kekäläinen ym. 2013, 31).

On havaittu, että perheen sisäinen vuorovaikutus kehittyy, kun vanhemmat tekevät temppuja yhdessä lastensa kanssa. He oppivat toimimaan yhdessä. Lapsi oppii luottamaan vanhempaansa tämän kantaessa häntä. Sirkusharjoitusten vaikutus näkyy myös arjessa liiallisen varovaisuuden poistumisena. Sirkuksen myötä lapset voivat huomata, etteivät vanhemmatkaan ole täydellisiä ja puutteet ovat hyväksyttäviä. Sirkus rakentaa normaalia, hyvää kanssakäymistä perheen kesken ja näin lisää myös

perheiden yhteenkuuluvuuden tunnetta. Pidemmällä tarkastellulla on havaittu perheiden lähestyvän muitakin perheitä osoittaen siis myös yhteisöllisyyden lisääntymistä (Kekäläinen ym. 2013, 32-33).

4.3 Oma kokemus sosiaalisesta sirkuksesta

Osallistuin lapseni kanssa yhteen sosiaalisen sirkuksen ryhmään syksyllä 2016, jotta saisin itse henkilökohtaista kokemusta siitä, mitä sosiaalinen sirkus on ja miten se vaikuttaa minun ja lapseni vuorovaikutukseen. Osallistuimme 1-5-vuotiaiden ryhmään, joka järjestettiin Ulvilassa Lastentalolla neljä kertaa.

Kokoontumisilla oli selkeä struktuuri, jossa alku ja lopetus oli aina samanlainen. Aluksi oli alkulaulu ja alkupiiri. Kaikki osallistuivat lauluun ja tietenkin piirissä tehtäviin toimintoihin oman halunsa mukaan. Lämmittelyä oli hieman jotain vauhdikkaampaa tekemistä, jotta lapsista saatiin purettua energiaa ja niin valmistauduttiin seuraaviin harjoitteisiin, jotka vaativat hieman enemmän keskittymistä. Kerroille mahtui yllättävän paljon erilaista tekemistä. Ennen loppuhetkeä oli pieni vapaa hetki, johon yleensä liittyi palloilla, huiveilla tai tasapainolautasilla leikkiminen joko oman vanhemman tai toisten kanssa. Tämä selkeästi auttoi lapsia jaksamaan myös loppuleikin ajan olemaan keskittyneitä.

Huomasin sosiaalisen sirkuksen tuovan minulle ja lapselleni paljon kaipaamaamme yhteistä aikaa, kotona kun on vanhempikin sisarus. Sirkuskerhon aikana opin tunnistamaan tilanteita, jolloin lapseni selkeästikään ei tunne oloaan mukavaksi. Hän lähti aina innolla mukaan ja kerhosta muodostui hänelle tärkeä harrastus, mutta kun huomio kohdistui suoraan yksinään häneen, hänet valtasi ujous ja jännitys. Muutamaan kertaan tunne oli niin hallitseva, että hän halusi jättäytyä pois seuraavista leikeistä. Opin tunnistamaan nämä tilanteet ja ennakoimaan niitä sen lisäksi, että opin kannustamaan ja tukemaan häntä.

Koen myös lapseni oppineen luottamaan minuun aikuisena enemmän. Kerhoissa oli joka kerta jotain tasapainoa vaativaa harjoitetta, joiden tehtävä oli selkeästi vaikuttaa juurikin tähän luottamusasiaan. Aikaisemmin mielessäni ei ollut käynyt, ettei lapseni

luottaisi minuun, mutta selkeästi sitä on ollut. Harjoitusten avulla löysimme lapseni kanssa sen yhteisen ja oikeanlaisen tavan kommunikoida, jotta hän luotti minuun harjoituksissa ja näin onnistui myös voittamaan itsensä muuttuen rohkeammaksi. Havaitsin kerhon aikana, miten omat tunteeni välittyvät lapseeni.

Sosiaalinen sirkus on jäänyt vaikuttamaan vuorovaikutukseemme ja muutoinkin lapseni on muuttui välittömästi kahden ensimmäisen kerran jälkeen rohkeammaksi, luottavaisemmaksi ja itsevarmemmaksi. Hän kokeilee mielellään kaikkia temppuja, kuten esimerkiksi päällään seisomista ja haluaa joskus vielä aikuisenkin mukaan temppuihinsa. Minä opin tunnistamaan paremmin lapseni mielentiloja ja reaktioita. Osaan nyt kannustaa ja tukea häntä paremmin juuri hänelle sopivin keinoin. Osaan paremmin nyt nauttia hänen onnistumisistaan. Sosiaalinen sirkusryhmä oli erittäin antoisa ja vaikuttava kokemus.

5 SOSIAALINEN SIRKUS- PILOTTIHANKKEEN YHTEISTYÖKUMPPANIT

5.1 Mannerheimin lastensuojeluliitto

"Työn määränpäänä olkoon, että jok'ainoa Suomen lapsi äidinkohdusta lähtien ja kautta koko kasvinaikansa saa oikeutetun osansa siitä hellyydestä ja huolenpidosta, joka yksinään voi laskea pohjan nuorten kehitykselle hyväksi ja hyödylliseksi kansalaisiksi." Mannerheimin Lastensuojeluliiton perustamisjulistus, 4.10.1920 (Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2014, b)

Kenraali Mannerheimin sisko Sophie perusti yhdistyksen auttamaan äitejä lapsineen vuonna 1917. Hänen työryhmänsä kantavana voimana oli kouluneuvos Erik Mandelin ja he halusivat Kenraali Mannerheimin toimintansa keulakuvaksi. Kenraali epäröi, mutta suostui lastentautiopin asiantuntijan, dosentti Arvo Ylpön tullessa mukaan ryhmään. Syyskuussa 1920 päädyttiin perustamaan kansalaisjärjestö, johon kuka tahansa voisi kuulua (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014, b).

Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL) on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton järjestö, jonka päätehtävä on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. MLL tekee paljon yhteistyötä eri järjestöjen, yhteisöjen ja verkostojen kanssa ja pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon muistuttaen lasten oikeuksista ja tarpeesta arvioida päätösten vaikutuksia lapsiin ja heidän perheisiinsä (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014, a).

Mannerheimin lastensuojeluliitto korostaa lapsuuden arvokkuutta ja jokaisen oikeutta hyvään ja turvalliseen kasvuympäristöön. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014, c) Mannerheiminlastensuojeluliitto tarjoaa monia erilaisia tukimuotoja lapsille, nuorille ja heidän perheilleen. Nuorille on olemassa muunmuassa MLL:n lasten ja nuorten puhelin ja nuortennetti ja vanhemmille Vanhempainnetti ja Vanhempien puhelin, joista voi nimettömästi ja luottamuksellisesti hakea apua ja tukea. Kouluille MLL tuottaa erilaisia materiaaleja liittyen koulukiusaamiseen, syrjäytymiseen ja päihteisiin, tukee koulua ja perheitä mediakasvatuksessa ja ylläpitää tukioppilastoimintaa. Perhekahviloissa voi tutustua samassa elämäntilanteessa oleviin ihmisiin ja kahvilat tarjoavat tekemistä niin aikuisille kuin lapsillekin. Järjestö kouluttaa myös tukihenkilöitä ja tuottaa neuvoloihin oppaita lapsen terveen kehityksen tueksi.

Mannerheimin lastensuojeluliitolla on hieman vajaa 87 000 jäsentä, 10 piirijärjestöä, jotka tukevat 556 paikallisjärjestöä (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014, a). Tämän työn toimeksiantaja on Satakunnan piiri, jonka toimisto sijaitsee Porissa. Piirin toiminta-alue kattaa koko Satakunnan alueen ja 31 paikallisyhdistystä (Mannerheiminlasten suojeluliitto 2014, d).

5.1.1 MLL:n arvot ja periaatteet

MLL:n toimintaa ohjaavat yhtenäiset arvot ja toimintaperiaatteet. Arvoja ovat lapsen ja lapsuuden arvostus, yhteisvastuu, inhimillisyys, suvaitsevaisuus ja ilo. Toimintaperiaatteet, joiden mukaan toimintoja suunnitellaan ovat avoimuus, ilo kumppanuus, osallisuus ja arjen arvostus.

Avoimuus: Toiminta on avointa ja helposti lähestyttävää, viestintä ymmärrettävää ja innostavaa. Tarkoituksena tavoittaa erilaiset ja erilaisissa elämäntilanteissa olevat erikäiset ihmiset. Toiminta on maanlaajuista osana perheiden arkea.

Ilo: Lapset, nuoret, perheet, vanhemmuus ja isovanhemmuus ovat iloittavia asioita. Yhdessä tekeminen ja vapaaehtoistoiminta tuovat yhteiskuntaan iloa, osallisuutta ja luottamusta.

Kumppanuus: Tarkoituksena on rakentaa lapsiystävällistä yhteiskuntaa yhteisvoimin edistämällä ja toteuttamalla kasvatuskumppanuutta. Kumppaneita ovat perheet, kunnat, valtiovalta sekä lasten, nuorten ja perheiden puolesta toimivat järjestöt, yritykset ja muut toimijat.

Osallisuus: Kaikki ihmiset kohdataan aktiivisina toimijoina ja tekijöinä ikään katsomatta. Lasten ja nuorten näkemyksiä hyödynnetään työssä ja heille kehitetään mahdollisuuksia vaikuttaa, suunnitella, toimia sekä osallistua heidän elämäänsä ja elinympäristöään koskeviin päätöksiin. Ihmisille tarjotaan avoimia ja maksuttomia kohtaamispaikkoja sekä yksilöllistä että yhteisöllistä tukea syrjäytymisen, yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden tunteen ehkäisemiseksi. Tavoitteena on, että lapsilla, nuorilla ja lapsiperheillä olisi tukenaan turvallisia aikuisia, vertaisryhmiä ja lähiyhteisöjä.

Arjen arvostus: MLL on lasten, nuorten ja perheiden arjen tukija ja arjen tuen asiantuntija, joka kehittää ja toteuttaa vanhemmuuden tukea sekä edistämme vanhempien, lasten ja nuorten keskinäistä tukea. Tukea tarjotaan niin kasvokkain kuin puhelin- ja verkkopalveluissa. MLL kehittää työmenetelmiä lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleville vapaaehtoisille ja ammattilaisille sekä vaikuttaa lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskevaan julkisen vallan päätöksentekoon (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014,c).

5.2 Satasirkus ry

Satasirkus ry on 2014 perustettu Satakuntalainen voittoa tavoittelematon yhdistys, joka tarjoaa monipuolista sirkustoimintaa kaikenikäisille. Yhdistyksen tavoitteena on tuoda sirkusharrastus kaikkien ulottuville, tarjota onnistumisen elämyksiä sekä koota sirkustaiteen harrastajia yhteen. Satasirkus tarjoaa ryhmämuotoista toimintaa, mutta myös muita toimintoja, kuten tyky-päiviä, toiminnallisia työpajoja, sirkussyntymäpäiviä jne. (Satasirkus 2017, a).

Satasirkuksen tarjoamat ryhmät ovat:

- Vauvasirkus
- Taaperosirkus
- Perhesirkus
- Koululaisten sirkusryhmät
- Vuorovaikutusryhmä
- Nuorten ryhmä
- Tulisirkus
- Aikuisten ryhmä
- Sirkusryhmä
- Kipurymä
- Aikuisten vuorovaikutusryhmä
- Sinkkusirkus
- Ikäihmisten monitaiteellista tuolijumppaa

(Satasirkus 2017, b)

Syksyllä 2016 MLL:n Satakunnan piiri järjesti yhdessä Satasirkuksen kanssa sosiaalisen sirkus- hankkeen, jossa pilotoitiin sosiaalisen sirkuksen mahdollisuuksia tukea vanhemmuutta ja vahvistaa lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta. Vanhemmuuden tuki on MLL:ssä vahvassa roolissa kaikessa toiminnassa. Pilotilla haluttiin houkutella toimintaan mukaan sellaisia kohderyhmiä, jotka muutoin ovat toiminnassa vähemmän mukana kuten isät, etävanhemmat, uusperheiden uusvanhemmat, isovanhemmat tai monilapsisen perheen esikoiset vanhemman kanssa (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017 e).

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

6.1 Opinnäytetyön lähtökohdat ja tavoitteet

Mannerheimin lastensuojeluliitto Satakunnan piiri toimii tämän opinnäytetyön yhteistyökumppanina ja toimeksiantajana. MLL Satakunnan piiri toteutti syksyllä 2016

Satasirkus ry:n kanssa sosiaalinen sirkus- hankkeen, jossa järjestettiin sosiaalista sirkuskerhoa kolmelle eri ikäryhmälle (alle 1-vuotiaat, 1-5-vuotiaat ja 6-10-vuotiaat), jotka olivat tämän tutkimuksen kohderyhmänä. Kerhot järjestettiin neljänä kertana syys-lokakuun aikana. Opinnäytetyösuunnitelman hyväksymisen jälkeen allekirjoitettiin sopimus opinnäytetyöstä tekijän, koulun ja MLL: Satakunnan piirin kesken, joka toimii myös tutkimuslupana.

Sosiaaliseen sirkuskerhoon osallistui kaiken kaikkiaan 12 vanhempaa lapsineen. Alle 1- vuotiaiden ryhmään osallistui kolme vanhempi-lapsiparia. 1-5-vuotiaiden ryhmään osallistui 5 vanhempi-lapsiparia, joista yhdellä äidillä oli mukanaan kaksi lasta. 6-10-vuotiaiden ryhmään osallistui kolme paria (Valkoma 2016, 37-38)

Sosiaalinen sirkus - hankkeesta on tehty toinenkin opinnäytetyö, jossa keskityttiin sosiaalisen sirkuksen järjestämiseen ja perheiden odotuksiin ja palautteisiin heti ensimmäisen tapaamisen jälkeen. Kyseinen opiskelija lähetti ennakkoon MLL Satakunnan piirin toiminnanjohtajan kautta perheille informaatiokirjeen omasta opinnäytetyössään, mutta samalla mainitsi tästä jälkikäteen tehtävästä opinnäytetyöstä (LIITE 1)(Valkoma, 2016).

Tietoa kerättiin toimittamalla sirkuskerhoon osallistuneille sähköinen palautekysely noin kuukausi kerhon viimeisen kerhokokoontumisen jälkeen. Tässä ajassa aikuiset ehtisivät havainnoimaan ja pohtimaan, ymmärtävätkö he lapsiaan paremmin ja onko vuorovaikutus muulla tavoin muuttunut. Palauteen tarkoitus on antaa viitteitä siitä, onko sirkusmuotoisesta toiminnasta hyötyä mentalisaatiokyvyn kehittämisessä.

6.2 Menetelmälliset lähtökohdat

Tieteellisellä tutkimuksella pyritään selvittämään tutkimuskohteen lainalaisuuksia ja toimintaperiaatteita. Tutkimus voi olla empiirinen tai teoreettinen. Empiirisessä tutkitaan teorioiden ilmentymistä käytännössä. Oikean tutkimusmenetelmän valinta on tärkeässä asemassa tutkimuksen onnistumisen kannalta (Heikkilä 2014, 12). Tutkimusmenetelmät jaetaan kvalitatiiviseen eli laadulliseen ja kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkitta-

van kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Määrällisessä tutkimuksessa pyritään kuvaamaan tutkittavaa kohdetta tilastojen ja numeroiden avulla (Jyväskylän yliopiston www-sivut 2015). Tutkimuksissa voidaan käyttää jopa näiden kahden tutkimusmenetelmän yhdistelmää (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 15).

Tällaista yhdistelmää, jossa käytetään erilaisia tutkimusmenetelmiä, tutkijoita ja teorioita, kutsutaan triangulaatioksi. Triangulaation tarkoitus on lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Triangulaatio mahdollistaa tulosten tarkastelun sekä määrällisessä muodossa eli numeroin että sanallisesti laadullisen tutkimuksen metodein analysoiden (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 75) Triangulaatiotyyppejä on neljä erilaista. Ne ovat aineistotriangulaatio, jossa käytetään useita eri aineistoja, tutkijatriangulaatio, jossa useampi tutkija osallistuu tutkimukseen, teoriatriangulaatio, jossa aineiston tulkinnassa hyödynnetään useita teorioita, ja menetelmätriangulaatio, jossa tutkimusaineiston hankinnassa käytetään erilaisia tiedonhankintamenetelmiä (KvaliMOT www-sivut 2015).

Opinnäytetyössäni käytettiin menetelmätriangulaatiota, jossa käytettiin sekä laadullista että määrällistä tutkimusmenetelmää. Valinnan tavoitteena oli saada riittävän kattava kuva tutkittavasta asiasta.

6.3 Aineiston kerääminen

"Survey" termiä käytetään kysely- ja haastattelututkimuksesta. Kyselylomake on väline, joka sopii moniin eri tutkimuksiin, kyselyihin, testeihin ja mittauksiin. Tavoitteena on kerätä ja tarkastella tietoa. Kyselylomakkeen vastaaja täyttää itsenäisesti (Vehkalahti 2008, 11-12). Kyselyt sopivat erilaisten käytänteiden, tilanteiden ja olosuhteiden kartoittamiseen sekä vertailujen tekemiseen. Kyselytutkimus on myös hyvin taloudellinen tutkimustapa, joka mahdollistaa tieto ja intymiteettisuojan (Metodix www-sivu).

Kyselytutkimus toteutetaan lähettämällä kysymykset tutkittavalle kohderyhmälle lomakkeena, joten kyselylomakkeella on suuri merkitys tutkimuksen onnistumisen

kannalta. Tärkeää on kysyä sisällöllisesti oikeita asioita mielekkäällä tavalla. Onnistunut kyselylomake on kokonaisuus, jossa toteutuvat tilastolliset ja sisällölliset näkökohdat (Vehkalahti 2008, 20-24). Kyselylomakkeen laadinta on tärkeä vaihe, koska kysymyksiä ei voi jälkikäteen muuttaa. Lomakkeen suunnittelu vaatii kirjallisuuteen tutustumista sekä tutkimusongelman pohtimista ja täsmentämistä. On tiedettävä kysymykset, joihin haluaa vastaukset (Heikkilä 2014, 45-46).

Kysymykset voivat olla avoimia tai suljettuja. Suljetuissa kysymyksissä on valmiit vastausvaihtoehdot ja avoimiin kysymyksiin voi vastata vapaasti omin sanoin. Suljetuissa kysymyksissä on huomioitava, etteivät vastaukset ole toisiaan poissulkevia (Vehkalahti 2008, 20-24) Kysymysten tulee olla selkeästi aseteltuja ja muutoinkin selkeitä, jotta vastaaminen sujuu mielekkäästi. Kysymyksissä tulisi kysyä vain yhtä asiaa kerrallaan (Heikkilä 2014, 47).

Opinnäytetyön aineisto kerättiin kyselyllä (LIITE 2). Kysymykset suunniteltiin tutkimukseen sopiviksi perehtyen tutkimuksessa käytettäviin teoreettisiin viitekehyksiin. Kysely pyrittiin pitämään mahdollisimman lyhyenä ja selkeänä, jotta kyselyyn vastaaminen olisi mahdollisimman nopeaa ja vaivatonta. Kysely toteutettiin Microsoft Formsilla. Kysely lähetettiin linkkinä sähköpostissa ensin MLL Satakunnan piirin toimistoon, josta se edelleen lähetettiin sähköpostiosoitteensa antaneille sosiaalinen sirkuskerhoon osallistuneille. Sähköpostiin kirjoitettiin myös saatesanat (LIITE 3). Kyselyssä käytettiin vuorovaikutus, koska mentalisaatio olisi ollut liian vaikea termi. Kyselyssä pyydetään havainnoimaan ja selittämään vuorovaikutuksen muutoksia, koska juurikin havainnointi ja pohtiminen kertovat mentalisaatiokyvystä. Ajatus oli, että vuorovaikutus on terminä yleisemmin tunnettu ja ymmärretty.

6.4 Analysointi

Kyselytutkimukset ovat useimmiten määrällisiä tutkimuksia, joissa käytetään tilastollisia menetelmiä. Tällöin kyselyssä saatavat tiedot koostuvat pääosin mittaluvuista tai numeroista. Kyselyssä voi olla myös sanallisesti annettavia täydentäviä tietoja tai vastauksia. Joskus vastausten antaminen numeraalisesti on epäkäytännöllistä tai jopa mahdotonta ja silloin myös sanallisesti annettavia tietoja tarvitaan (Vehkalahti 2008,

13). Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota käytetään kvalitatiivisissa menetelmissä ja lähestymistavoissa. Ideana on kerätä erilaisia aineistoja ja kuvata niitä (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 165-166).

Sisällönanalyysi tunnetaan myös sisällön erittelynä, jonka avulla tuodaan esiin piileviä tosiasioita, uutta tietoa ja näkemyksiä. Sisällönanalyysissä tutkittava materiaali voi olla mitä tahansa, jos sitä voi koota, havainnoida, analysoida ja sillä on yhteys tutkittavaan asiaan. Analyysi on alun perin kvantitatiivinen menetelmä ja sillä kuvataan aineiston jakautumista luokkiin ja kategorioihin, mutta sitä voidaan kuitenkin myös käyttää kvalitatiivisissa tutkimusmenetelmissä. Yleisesti sisällönanalyysillä analysoidaan sanallisia sisältöjä, mutta tulkittava materiaali voi olla myös kuvamateriaalia (Metodix www-sivut 2014).

6.5 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusetiikalla tarkoitetaan tutkijan ammattietiikkaa. "Hyvä tieteellinen tapa, jota tutkijoiden tulee tutkimusta toteuttaessa noudattaa. Se määrittää tutkimustyötä koskevat pelisäännöt suhteessa kollegoihin, tutkimuskohteeseen, rahoittajiin, toimeksiantajiin ja suureen yleisöön. Siihen kuuluvat eettiset periaatteet, kuten normit, arvot ja hyveet"(Vilka 2007, 89). Kaiken ydin on tutkimuksen eettisyys. Tutkimusetiikka jaetaan sisäiseen ja ulkopuoliseen etiikkaan. Sisäisellä etiikalla viitataan tutkimuksen luotettavuuteen ja totuudellisuuteen. Ulkopuolisella etiikalla tarkoitetaan alan ulkopuolisten seikkojen vaikutusta tutkimusaiheen valintaan ja siihen, miten asiaa tutkitaan (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 212).

Tutkimus noudattaa aina myös hyvää tieteellistä käytäntöä. Tällä tarkoitetaan, etteivät tutkimuksen kysymysasettelu ja tavoitteet, aineiston kerääminen ja käsittely, tulosten esittäminen ja aineiston säilytys loukkaa kohderyhmää, tiedeyhteisöä eikä hyvää tieteellistä tapaa. Tutkimusetiikan lisäksi on huomioitava voimassa oleva lainsäädäntö. Tutkimukset sisältävät sekä yksityisyyttä että tekijänoikeuksia koskevia asioita (Vilka 2007, 90-91).

6.5.1 Anonymisointi

Tutkimuksen anonymisointia edellyttävät henkilötietolaki 1999/523 ja laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999/621 (Vilkkä 2007, 95). Henkilötietolain "tarkoituksena on toteuttaa yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä sekä edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista" (Henkilötietolaki 1999). Viranomaisten toiminnan julkisuuslain tarkoituksena "on toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä, muodostaa vapaasti mielipiteensä sekä vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan" (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999).

Tietosuojalla tarkoitetaan ihmisten yksityisyyden kunnioittamista. Tutkijan on huolehdittava käytännössä, ettei tutkittavien yksityisyyden suojaa loukata ja henkilötiedot suojataan. Suojaaminen voidaan toteuttaa muuttamalla henkilötiedot tunnistamattomiksi. Henkilötiedoilla tarkoitetaan luonnollista henkilöä koskevat kaikki tiedot ja kuvaukset, joista hänet, hänen perheensä tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa asuvat voidaan tunnistaa.

Lomakeaineiston anonymisointi voidaan tehdä eri tavoin. Tunnistetietoja voidaan poistaa, muuttaa tai muokata, jos niitä ei ole välttämätön säilyttää, jolloin asiasta on myös tiedotettava kohderymää (Vilkkä 2007, 95-96).

Opinnäytetyössä vastauksia käsitellään anonymisti ja vastauksista jätetään pois kaikki tunnistettavat piirteet ja tutkittavaan asiaan kuulumaton informaatio. Raportin valmistumisen jälkeen vastaukset hävitetään tietojärjestelmistä kunnioittaen ihmisten yksityisyyttä ja, koska tietoja ei ole välttämätöntä säilyttää.

7 TULOKSET

Kysely lähetettiin sähköpostissa osoitteensa MLL Satakunnanpiirille antaneille henkilöille kuukausi sirkuskerhon päättymisen jälkeen lokakuun lopulla 2016. Vastausaikaa oli joulukuun 2016 alkuun. Sähköposti lähetettiin myös toistamiseen ennen lomakkeen sulkeutumista, koska vastauksia ei ollut tullut. Loppujen lopuksi vastauksia saatiin neljä kappaletta. Kysely koostui seitsemästä kysymyksestä, joista neljä olivat avoimia kysymyksiä ja kolme suljettuja.

Kyselyn ensimmäinen kysymys oli suljettu ja siinä kartoitettiin mihin ryhmään vastaajan lapsi oli osallistunut. Kyselyyn vastanneiden vanhempien (n=4) mukaan yksi oli osallistunut alle 1-vuotiaiden ryhmään ja kolme oli osallistunut 2-5-vuotiaiden ryhmään. 6-10-vuotiaiden ryhmästä ei tullut vastauksia.

Kyselyn toinen kysymys oli avoin kysymys, jossa kartoitettiin, miten sirkuskerho on vaikuttanut vanhemman vuorovaikutukseen, jos vaikutti ollenkaan. Kyselyyn vastanneista vanhemmista (n=4) kaksi kertoi, ettei kerho vaikuttanut heidän vuorovaikutukseen mitenkään. Yksi vastaus ei vastannut virallisesti kysytyyn asiaan ja yksi vanhempi koki asian haasteelliseksi arvioida, mutta kertoi kuitenkin saaneensa apua arkiseen vuorovaikutukseen.

"Ei oikeastaan..."

"... ei"

"... hieman haastavaa arvioida..."

Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin avoimena kysymyksenä vanhemman havaintoja lapsen/lasten vuorovaikutuksen muutoksista, jos sirkuskerho oli niihin vaikuttanut. Kaikista palautetuista lomakkeista (n=4) yhdessä oli jätetty vastaamatta. Vastatuissa lomakkeissa (n=3) vanhemmat kertoivat, etteivät olleet havainnoineet, että sirkuskerho olisi vaikuttanut lasten vuorovaikutukseen. Yhden vastauksen mukaan lapsi oli vielä liian pieni. Toisessa vastaus ei koskenut lapsen vuorovaikutusta vaan keskittyi enemmän mahdollisiin sirkuksesta saatuihin kokemuksiin.

"Ei..."

"...on vielä niin pieni"

"...kokemuksia liikunnasta.... ensimmäisen kerran kokemusta..."

Neljäs kysymys oli suljettu, jolla kartoitettiin, autoiko sirkuskerho lapsen ymmärtämisessä. Vastanneista (n=4) puolet kokivat ymmärtäneensä lasta/lapsiaan paremmin sirkuskerhon jälkeen.

Tunnus	Nimi	Vastaukset
1	anonymous	Kyllä
2	anonymous	Ei
3	anonymous	Kyllä
4	anonymous	Ei

Kuvio 1. Vanhempien kokemus lapsensa ymmärtämisestä.

Viidentenä kysymyksenä oli myös suljettu kysymys, jossa kysyttiin sirkustemppeujen tekemisen jatkamisesta kotona kerhon jälkeisenä aikana. Vastanneista (n=4) suurin osa kertoi sirkuskerhon temppeujen jatkuneen myös kotona. Yhdessä vastauksessa kerrottiin, ettei sirkustemppeuja ollut jatkettu.

Tunnus	Nimi	Vastaukset
1	anonymous	Kyllä
2	anonymous	Kyllä
3	anonymous	Kyllä
4	anonymous	Ei

Kuvio 2. Sirkustemppeujen jatkaminen kotona

Kyselyn kuudes kysymys oli avoin kysymys, jossa kartoitettiin, millaisella kokoonpanolla sirkusharjoitteita on jatkettu. Kyselyyn vastanneista vanhemmista (n=4) kolme kertoi jatkaneensa sirkustemppeuja lapsensa kanssa kerhon jälkeen myös kotona erilaisin kokoonpanoin. Vastauksista saadun tiedon mukaan temppeuiluun on otettu

mukaan sisaruksia tai vanhempi, joka ei ole ollut mukana kerhossa. Yhteistä kaikille vastauksille on, että aikuinen on ollut toiminnassa mukana kerhon jälkeen. Yhdessä vastauksessa kerrottiin, ettei toimintaa ole jatkettu.

"... En muista liikkeitä kovin hyvin."

"...Vanhemmat sisarukset ovat usein mukana."

"Lasten kanssa näytettiin temppuja... aina sirkuksen jälkeen."

Viimeisenä kohtana oli vapaasti annettava palauteosio, johon toivottiin kokemuksia, parannusehdotuksia ja mielenkiintoa osallistua sirkuskerhoon uudelleen. Vastanneista (n=4) kaikki osallistuisivat uudelleen ja kokemukset kerhosta olivat hyviä ja positiivisia. Palautteessa nostettiin esiin, miten mukavaa oli, että joka kerta sai tulla eri lapsen kanssa. Kahdessa vastauksessa nostettiin esille kerhon olevan erittäin hyvä tapa saada yhteistä aikaa lapsen/lapsien kanssa. Kokemuksena oli myös, että kerho paransi vanhemman ja lapsen välistä luottamusta ja yhteistyövalmiuksia yhteisten onnistumisten kautta.

"...yhteisistä onnistumisen hetkistä... luottamuksen, yhteistyön rakentamisen ja yhdessäolon kenttänä ja kokemuksemme oli erittäin positiivinen..."

"...ilman muuta osallistuisimme uudestaan."

"... lapsen kanssa yksityinen aika..."

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen käynnistyi nopeasti. Sirkuskerhot käynnistyivät samaan aikaan kuin syksyn opinnot, joten suunnitelman tekeminen tehtiin nopeassa aikataulussa. Selkeästi hankaluutena oli opinnäytetyön tekemisen opiskelu samaan aikaan sitä tehdessä. Olosuhteisiin nähden koen kuitenkin opinnäytetyön onnistuneen, vaikkakin paremminkin olisi voinut mennä.

Teoriatietoa oli omaksuttava nopealla tahdilla. Opinnäytetyö olisi selkeästi kaivannut enemmän suunnittelua ja suunnitteluvaiheessa tehtävä pohdintaa liittyen termistöön

ja toteutukseen. Lisäksi nopea aikataulu vaikutti kohderyhmän informointiin. Kaikki tieto ei mennyt osallistujille asti suunnitellulla tavalla, koska informaatio ei kulkenut tarpeeksi nopeasti yhteistyötahojen välillä. Myös työelämässä tapahtuvat muutokset aiheuttivat hetkellisesti hämmennystä opinnäytetyön eteenpäin viemisessä. Tällaiset asiat varmasti vaikuttivat kyselyn vastanneiden määrään, koska he eivät olleet saaneet tarvittavaa ennakkotietoa tehtävästä opinnäytetyöstä.

Toinen vastausten määrään vaikuttanut asia oli varmasti kyselyn ajankohta. Koska ongelmana oli jo informaation puute, olisi kyselyn voinut lähettää jo hyvinkin pian sirkuskerhon jälkeen kuten esim. viikko tai kaksi. Kuukauden odotus aika on saanut ihmisten ajatukset jo kohdentumaan muualle, eivätkä he jaksaa palata pohtimaan kuukauden takaisia asioita.

Lomakkeen suunnittelu oli hankala tehtävä, koska mentalisaatio ei ole yksinkertainen tai helppo tutkimuksen kohde, eikä terminäkään kovin laajalti ymmärretty. On selvää, että mentalisaation havainnoimiseen tarvitaan enemmän perehtyneisyyttä ja kokemusta. Kysymykset muotoiltiin kuitenkin niin, että niistä voisi tulkita haluttuja asioita, kuten pohdintaa lapsen tunteista ja kokemuksista. Pyyntö havainnoida omaa ja lapsen vuorovaikutusta oli tarkoitettu käynnistämään aikuisessa mentalisaatiokykyä havainnollistavaa pohdintaa. Tällä tavoin kysyttynä tieto jää kuitenkin vajaaksi, koska mentalisaatiokyvystä kertovat myös sanattomat viestinnän muodot kuten esim. eleet.

Lomakkeen suunnittelu olisi varmasti nyt täysin erilaista. Kyselylomaketta oli hyvin hankala pitää lyhyenä ja samanaikaisesti muotoiltuna niin, että informaatioarvo olisi mahdollisimman laaja. Avoimet kysymykset muotoituivat hieman väkisin kaksiosaisiksi, joissa kysyttiin ensin asian tapahtumista ja samalla, miten asiaa oli havainnoitu, koska kysytty asia ja kyselyn tavoitteet vaativat vastauksiin perusteluja.

Vastaukset herättivät pohtimaan monia asioita. Pohdittavaksi jäi vuorovaikutuksen ymmärtäminen nykyperheissä. Miten perheissä ymmärretään vuorovaikutustermi? Vaikuttaako yhteiskunta siihen, mihin asioihin kiinnitämme huomiota lapsissamme? Nykyaikana ihmisten kehittymistä seurataan paljon motoriikan avulla. Neuvoloista monille on tuttuja keskustelut pinsettioitteista, käännyksistä ja yhdellä jalalla hyppi-

misestä. Kouluun mentäessä keskitytään paljon matemaattisiin taitoihin. Sosiaaliset taidot on vielä hieman sivuutettuja, vaikka niihin ollaan nyt aloitettu kiinnittämään huomiota samalla, kun on huomattu digitalisaation vaikuttavan sosiaalisiin taitoihimme negatiivisesti.

Vastauksissa yleisesti nousi esille lapsen/lapsien motoriset taidot, vaikka vuorovaikutuksesta kyseltiin. Oli kuvattu lasten motoriikkaa ja miten sen kautta oli saatu positiivista palautetta ja kokemuksia. Tämä jäi hieman ihmetyttämään. Ajattelen tämän johduttavan opitusta tavasta arvioida jälkeläisiämme edellä mainituista syistä. Kysymys ei varmaankaan ole siitä, ettei vuorovaikutustermiä ymmärrettäisi, on vain opittu seuraamaan erilaista osaamista. Sosiaalisia taitoja ei laiteta neuvolakortteihin ylös kuten motoriset taidot, mistä niitä voisi myöhemmin muistella. Neuvolassa saatetaan kysyä, ottaako vauva selkeästi kontaktia vanhempiinsa, mutta tätä tietoa ei laiteta ylös. Tämä kuvastaa juurikin sitä, ettei asiaan tarvitse niin paljon kiinnittää huomiota, koska sitä ei kirjallisesti seurata.

Vastauksista oli kuitenkin tulkittavissa myös pohdintaa. Niissä pohdittiin lapsen kokemuksia ja mainittiin sirkuskerhon vaikutus lapsen ja vanhemman väliseen luottamukseen. Vastauksista löytyi myös pohdintaa, kuinka yksilöllisten piirteiden huomiointi auttaa arkisessa vuorovaikutuksessa. Sosiaalinen sirkuskerho oli auttanut näiden pohdintojen synnyssä kiinnittämällä huomion juurikin yhdessä toimimisen vaatimiin sosiaalisiin seikkoihin. Nämä vastaukset viittaavat selkeästi mentalisaatiokykyyn eli kykyyn pohtia toiminnan takana olevia motiiveja, tunteita ja ajatuksia. Näin ollen voisi todeta, että sosiaalisella sirkuksella on vaikutusta mentalisaatiokyvyn kehittämisessä. Ja mentalisaatiota on varmasti myös toteutunut kerhojen aikana, koska vastaukset kuvastavat niihin kiinnitetyn huomiota kerhojen aikana ja keskittyminen niihin on pysynyt myös kerhon jälkeen.

Merkittävämmäksi kysymykseksi itselleni muodostui kysymys neljä, joka oli vastaus muodoltaan suljettu ja siinä tarkasteltiin kokivatko vanhemmat nyt ymmärtävänsä lastaan/lapsiaan paremmin. Suurin osa vastasi kysymykseen kyllä, ja mielestäni tämä erityisesti kertoo sosiaalisen sirkuskerhon positiivisesta vaikutuksesta. Tällaiset tulokset mielestäni puhuvat sen puolesta, että sosiaalinen sirkuskerho on ollut hyvä keino tukea perheitä. Ja toimintana varmasti myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton

arvoihin ja tavoitteisiin sopiva. Mahdollisuuksien mukaan tällaista toimintaa olisi hyvä ja toivottavaa jatkaa.

Mentalisaatio on ollut erittäin mielenkiintoinen tutkimisen kohde. Tulen varmasti seuraamaan aiheesta ilmestyvää kirjallisuutta ja muuta informaatiota jatkossakin ja käyttämään sitä mahdollisuuksien mukaan työssäni. Tutkimustapana on kuitenkin suositeltavampaa käyttää haastattelua tai muuta havainnoivaa tapaa kuten esim. videotallennus. Näillä menetelmillä havainnointi on laajempaa, koska ne sisältävät myös sanattoman viestinnän ja mahdollistavat niin myös tarkemman tulkinnan asioista kuin lomakekysely. Lisäksi tallentaminen mahdollistaa asioiden uudelleen havainnoimisen, joka myös auttaisi tulkintojen täsmentämisessä. Lisäksi tekijän olisi hyvä olla asiaan perehtyneempi ja kouluttautuneempi, koska havaintojen tekeminen tästä asiasta on haastavaa ja vaatii tarkkuutta virhetulkintojen välttämiseksi lisäten tutkimuksen laadukkuutta.

LÄHTEET

- Hautamäki A. 2001. Kiintymyssuhdeteoria - teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY
- Heikkilä T. 2014 Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Henkilötietolaki.1999. L 22.4.1999/523. Finlex. Viitattu 06.03.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>
- Jyväskylän yliopisto. Koppa. Laadullinen tutkimus. Viitattu 06.03.2017.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>
- Kalland, M. 2014. Vanhemman mentalisaatiokyky. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Kalland, M. von Koskull, M. 2014 Promotiivinen näkökulma vanhemmuuden tukemiseen. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä, Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Kauppi, A. Takatalo, A. 2014. Mentalisaation Psykoanalyttiset juuret. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Kekäläinen, K. Kakko, S-C, Yrjönen, R. Kinnunen, R. & Lidman, J. 2013 ”They’re smiling from ear to ear” Wellbeing Effects from Social Circus. Tampere. Tammerprint Oy.
- KvaliMOT:n www-sivut. Triangulaatio. Viitattu 06.03.2017.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_4.html
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta. 1999. L 21.5.1999/621. Finlex. Viitattu 06.03.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>
- Larmo, A. 2010. Mentalisaatio – kyky pitää mieli mielessä. Julkaisussa: Duodecim. 6/2010, 616-622
- Mannerheimin Lastensuojeluliiton www-sivut. 2014 a. MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia. (Viitattu 21.01.2017) <http://www.mll.fi/mll/>
- Mannerheimin Lastensuojeluliiton www-sivut. 2014 b Historia. Viitattu 21.01.2017 <http://www.mll.fi/mll/historia/>

Mannerheimin Lastensuojeluliiton www-sivut. 2014 c. Strategia. Viitattu 10.02.2017
<http://www.mll.fi/mll/strategia/>

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirin www-sivut. 2014 d. Tietoa piiristä. Viitattu 10.02.2017 <http://satakunnanpiiri.mll.fi/tietoa-piirista/>

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnanpiirin www-sivut. 2014 e. Sosiaalinen sirkus. Viitattu 10.02.2017 <https://satakunnanpiiri.mll.fi/toiminta/sosiaalinen-sirkus/>

Metodix:n www-sivut. Sisällönanalyysi. Viitattu 06.03.2017.
<https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#9.2.2> Sisällönanalyysi

Metodix:n www-sivut. Survey eli kyselytutkimus. Viitattu 06.03.2017.
<https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#9.1.5> Survey eli kyselytutkimus

Mäkelä, J. 2014. Näkökulma: Reflektiivisen toiminnan yhteiskunnallinen ulottuvuus. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Pajulo, M. Salo, S. & Pyykkönen, N. 2015. Mentalisaatio ihmistä suojaavana tekijänä. Julkaisussa: Duodecim. 11/2015, 1050-1057

Puura, K. Mäntymaa, M. 2014. Aivojen kehitys ja mentalisaatio. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Salon, S. Kalland, M. 2014 Lapsen mentalisaatiokyky. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Satasirkuksen www-sivut. 2017 a. Viitattu 10.02.2017 <http://satasirkus.fi/>

Satasirkuksen www-sivut. 2017 b. Ryhmät. Viitattu 10.02.2017
<http://satasirkus.fi/ryhmat.html>

Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta Helsinki: WSOY

Sorin sirkuksen www-sivut 2017. Sosiaalinen sirkus. Viitattu 04.03.2017
<http://www.sorinsirkus.fi/sosiaalinen-sirkus/>

Tapio, N. Seppänen, P. Hyppönen, T. Janhunen, T. Prusila, L. Salo, S. Toivanen R. ja Vilén, M. 2010. Parisuhde ja vanhemmuus. Teoksessa Vilén, M. Seppänen, P. Tapio, N. Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä: menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja

Vaikuttavan sirkuksen www-sivut 2014. Sosiaalinen sirkus -hanke 2009-2011. Viitattu 04.03.2017 <http://www.vaikuttavasirkus.fi/sosiaalinen-sirkus/>

Valkoma, J. 2016. Sosiaalinen sirkus-pilottihanke: Selvitys perheiden odotuksista, kokemuksista ja kehittämisehdotuksista. AMK- opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Pori. Viitattu .10.03.2017
<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117692/Opinnaytetyo%20-%20MLL%20-%20Johanna%20Valkoma%20-%202016.pdf?sequence=1>

Viinikka, A. Sourander, J. Oksanen, E. 2014 Vahvuutta vanhemmuuteen - perheryhmä. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Tampere. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa, määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

INFORMAATOKIRJE PERHEILLE

Johanna Valkoma
Satakunnan Ammattikorkeakoulu
SAMK, Pori

Hyvä perhe,

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Satakunnan Ammattikorkeakoulusta ja tutkiintooni kuuluu opinnäytetyö. Teen työni yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piirin ja Satasirkus ry:n kanssa. Opinnäytetyössäni selvitän Mannerheimin Lastensuojeluliiton sosiaalinen sirkus – pilottihankkeeseen osallistuvien perheiden odotuksia, kokemuksia ja kehittämis ehdotuksia. Tarkoituksena on kerätä tietoa MLL:n Satakunnan piirin sekä Satasirkus ry:n yhteistyön kehittämiseksi. Aineiston kerääminen tapahtuu haastattelemalla teitä, jotka olette mukana kerhotoiminnassa. Opinnäytetyötäni ohjaa lehtori Seppo Pamppunen.

Tulen toteuttamaan haastattelut syyskuussa ensimmäisten kerhokertojen jälkeen. Toivon, että teidän perheellänne olisi hetki aikaa vastata kysymyksiini ja jakaa odotuksianne ja kokemuksianne Sosiaalisesta sirkuksesta. Jokaisen perheen kokemus on tärkeä. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tulen olemaan mukana ensimmäisellä kerhokerralla, joten voitte ilmoittaa halukkuutenne osallistua haastatteluun ennen kerhon aloitusta tai sen jälkeen. Myös kolme muuta sosionomiopiskelijaa Satakunnan Ammattikorkeakoulusta tekevät omat opinnäytetyönsä saman aihepiirin ympärille. Yhdellä heistä on tarkoituksena kerätä palautetta kerhon jälkeen. Osallistuessasi haastatteluun ennen kerhoa lupauduthan myös vastaamaan opiskelutoverini kysymyksiin?

Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminnanjohtaja on ystävällisesti tietosuojasyistä luvannut lähettää tämän kirjeen puolestani, ettei yhdenkään perheen yhteystiedot tule tietooni tässä vaiheessa.

Ystävällisin terveisin,

Johanna Valkoma
johanna.valkoma@student.samk.fi
0443340223

PALAUTEKYSELY SOSIAALISESTA SIRKUKSESTA

Hei!

Olet osallistunut sosiaaliseen sirkukseen syyskuun aikana lapsesi tai lastesi kanssa. Toivottavasti pidit ryhmästä ja sen on tuonut iloa arkeenne. Tässä kyselyssä kyselemme palautetta ryhmästä ja sen vaikutuksista. Kiitos paljon ajastasi. Palautteesi ja kokemuksesi ovat meille tärkeitä.

1. Mihin sosiaalisen sirkuksen ryhmään osallistuit

0-1-vuotiaat

2-5-vuotiaat

6-10-vuotiaat

2. Vaikuttiko ryhmä omaan vuorovaikutukseesi? Millaisia muutoksia olet huomannut?

3. Vaikuttiko ryhmä lapsesi tai lastesi vuorovaikutukseen? Millaisia muutoksia olet huomannut?

4. Koetko, että sosiaalinen sirkus auttoi sinua ymmärtämään lastasi/lapsiasi paremmin?

Kyllä

Ei

5. Onko sirkustelua mahdollisesti jatkettu kotona?

Kyllä

Ei

6. Millaisella kokoonpanolla sirkustelua on jatkettu?

7. Lopuksi voit vapaasti kirjoittaa palautetta, parannusehdotuksia ja kertoa, olisiko perheellänne halua osallistua vastaavanlaiseen kerhoon uudestaan.

SÄHKOPOSTIN SAATESANAT

Hei sosiaaliseen sirkukseen osallistunut!

Olen Mari Paattimäki ja opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Teen opinnäytetyötä yhteistyössä Mannerheimin lastensuojeluliiton Satakunnan piirin kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena on saada palautetta sosiaalisesta sirkuksesta ja sen vaikutuksesta osallistujien vuorovaikutukseen.

Linkistä avautuva palautekysely sisältää avoimia kysymyksiä, joiden vastaamiseen on hyvä ottaa hetki aikaa. Vastaukset palautuvat suoraan minulle nimettöminä, kun painat "Lähetä"- painiketta. Linkki on avoinna joulukuun 3. päivään asti. Lopullisen opinnäytetyön on tarkoitus valmistua 2017 alkuvuodesta.

Palautteenne on tärkeä, koska se auttaa kehittämään kyseistä toimintaa ja arvioimaan sen tarpeellisuutta osana MLL:n perhekeskustoimintaa. Kiitos paljon osallistumisestasi.

https://forms.office.com/Pages/ResponsePage.aspx?id=165bUOHcWUWoORV9Fv_b14SR5o4FrtAs3p_DYm7NUxUMjVBV1M0UjdaQUVUVIJFUFpQWVBIVkhISy4u

Lisätietoja tarvittaessa saat lähettämällä s-postia osoitteeseen mari.paattimaki@student.samk.fi tai ottamalla yhteyttä numeroon 040-8455233

Terveisin,

Mari Paattimäki

Sosionomiopiskelija